

Kázání [2000]

*nedělní kázání / výklad v kostele sv. Petra v
Brandýse nad Labem 19. 3. 2000*

(mluví Elifaz Temanský)

17 Zdaliž může člověk spravedlivějším býti než Bůh, aneb muž čistším se ukázati nad toho, kterýž ho učinil? 18 Ano mezi služebníky jeho není dokonalosti, a při andělích svých zanechal nedostatku. 19 Čím více při těch, kteříž bydlejí v domích hliněných, jejichžto základ jest na prachu, a setřívání bývají snáze než mol. 19 Kteříž od jitra až do večera stírání bývají, a kdož toho nerozvažují, na věky zahynou. 21 Zdaliž nepomíjí sláva jejich s nimi? Umírají, ale ne v moudrosti.

(Kral. 1579-93) Job 4, 17-21

(mluví Elifaz Temanský)

14 Nebo což jest člověk, aby se mohl očistiti, aneb spravedliv býti narozený z ženy? 15 Ano při svatých jeho není dokonalosti, a nebesa nejsou čistá před očima jeho, ...

(Kral. 1613) Job 15, 14-15

a) Důležitost kontextu: nemůžeme dobře rozumět jednotlivému slovu, ani jednotlivé větě, které jsou vytrženy ze svých významných souvislostí.

b) Souvislosti jsou rozmanité, některé důležitější, jiné jsou jen zajímavé, některé jsou nepodstatné;

mohou být také časově odlehlé, původní a pozdější – originál x redakce; kniha Jób netvoří ani původní, ani organický celek, nebyla vytvořena jedním autorem ani skutečně sjednocena poslední redakcí, která zjevně nebyla příliš šťastná (třetí kolo rozhovorů je nedokončené anebo bylo vypuštěno, na druhé straně jsou tam sice pěkné vsuvky, např. relativně pozdní píseň o Moudrosti, kap. 28, ale velmi slabý, až kýčovitý „šťastný konec“, který nás v žádném případě nemůže uspokojovat)

c) Zvláštní postavení knihy Jób v rámci Starého zákona: jde o starou předizraelskou předlohu, ale ovšem o její upravenou (a možná i několikrát upravovanou) izraelskou verzi; Segert upozorňuje, že „podle biblické tradice byla moudrost domovem v Edomu za Mrtvým mořem a dále na východ“

d) Jób není Izraelec, pochází odněkud z Východu (ze země Ús nebo Úsu); je otázka, zda onen Bůh, kterého se Jób bál, jak čteme, byl vsutku Hospodin, tj. izraelský Adónai. V žádné jiné biblické knize nemáme nejmenší zmínku o tom, že by Hospodin měl svůj královský dvůr a své dvořanstvo, mezi něž náležel také Satan, označený jako „syn boží“

e) Velkou zvláštností knihy Jób je také její dialogičnost, totiž že je dosti komplikovaným rozhovorem, ba diskusí a polemikou několika hlavních aktérů, totiž těžce postiženého Jóba a jeho přátel

f) Postava Jóbova se v ostatních biblických knihách netěší nijak mimořádné pozornosti: Jób je

zmiňován pouze v proroctví Ezechielově a potom v Jakubově epištole, a v obou případech dost zvláště – Ezechiel staví Jóba vedle Noého a Daniele a říká, že kdyby Hospodin pro těžké hříchy vyhubil na zemi lidi i zvířata, tito tři muži by „v spravedlnosti své vysvobodili sami sebe“ – a Jakub zase uvádí Jóba jako příklad „snášení protivenství a dlouhočekání“ a příklad „trpělivosti“ – vždy jiné pochopení.

g) To vše je velmi důležité, máme-li přistoupit ke dvěma textům, vybraným z promluv Elífaze Témanského, tedy nikoli z řečí Jóbových; a jsou to vlastně promluvy, které Jób rigorózně odmítá (ačkoliv v jiných momentech říká něco podobného)

h) Vybrali jsme si téma zvláštní: je to, co stvořil Bůh, dokonalé nebo nedokonalé? Co to je vlastně dokonalost? Kde se vzala myšlenka dokonalosti jakožto dokonání? Její původ je řecký, nikoli izraelský: Geneze nikde neříká, že Bůh stvořil svět dokonalý, nýbrž jen dobrý – v očích Stvořitele je stvoření dobré. Jen poslední den čteme, že je „velmi dobré“. Stvořený svět však nebyl dokončen: Bůh ve svém stvořitelském díle stále pokračuje („Otec můj až dosavad dělá, i já dělám“)

i) Biblická zpráva o stvoření to říká naprosto jasně: „Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. Země pak byla nesličná a pustá, a tma byla nad propastí ...“ Pak Bůh stvořil světlo a oddělil je od tmy, potom vodu nahoře a dole a mezi nimi oblohu, pak zemi a místo suché, a teprve potom život. Nejprve trávu a byliny i stromy, a ještě později hmyz, ptactvo, ryby, nakonec zvířata a jako vrchol stvoření

člověka – docela zřetelně tu vidíme onu vzestupnou linii

j) Elífaz tedy řekl pravdu: nic stvořeného není dokonalé. A nepřehnal to vlastně ani tehdy, když začal mluvit o boží družině, o andělech a svatých, ani když mluvil o nebesích. Vždyť dobře víme, že už ve SZ a pak znovu v NZ se výhledově mluví nejen o zemi nové, ale také o novém nebi. Co je tedy v tomto bodě falešného, že se Jób tolik brání to uznat?

k) Elífaz totiž vyvozuje z této nepochybné skutečnosti (že nic není dokonalé) nesprávný závěr: jsou-li nedokonalí i boží andělé, tím spíše obyčejný člověk, který bydlí v prachu a může být zničen jako nějaký mol. Člověk je nic, jen nějaký červ, plazící se v prachu, který může být kdykoli zašlápnut. A dolehne-li na Joba zlo a utrpení, jistě si to něčím zasloužil. Proti Bohu nemá člověk žádná práva. Stěžuje-li si, je to vzpoura, a ta musí být po právu potrestána. Elífaz dokonce neváhá prohlásit, že člověk se rodí k bídě (5,7) – a nesmí se tedy ničemu divit.

l) Právě tohle Jób nemůže a nechce přijmout. On vlastně neprotestuje proti všem těm ranám a katastrofám, které jej potkaly – on chce jen položit Bohu několik otázek a říci mu své důvody. Nežádá na něm nic, je připraven přijmout i zlé věci. Dokonce prohlásí (13,15): By mne i zabil, což bych v něho nedoufal? A tomu musíme rozumět“ on nedoufá ve svou záchranu, ale spoléhá na to, že jeho Vykupitel je živ a že bude živ i v den nejposlednější, aby se postavil nad jeho prachem.

m) Zatímco tedy Elífazův poukaz k prachu, kde člověk bydlí jako nicotný červ nebo mol, bere člověku nejen důstojnost, ale i každé poslání, každý výhled do budoucnosti a vzdaluje jej Bohu, Jób přijímá i smrt, ale ne proto, aby rezignoval a spokojil se se svou úlohou mola nebo červa, ale aby veškerou svou naději založil na živém Bohu. Ten rozdíl musíme posuzovat velmi opatrně a musíme jej rozpoznávat s velkou bedlivostí.

n) Nedokonalost stvoření není bezperspektivnost, ale naopak důvod k naději. Člověk je na světě proto, aby něco dělal, aby něco podnikal, protože Bůh od něho očekává, že budeš plnit své poslání, naplňovat své povolání. Právě tímto spoléháním na Svořitele, na Boha, nebo také – jak jinde můžeme číst – na Pravdu a na to, že člověka osvobozuje, se Jób liší od Elífaze i od ostatních svých podivných přátel. A to, co vypadá jako pravda, totiž že všechno stvořené je nedokonalé, se může v důsledku špatné perspektivy změnit ve velkou lež, která je ztrátou perspektivy.

o) Těžká choroba, ba ani smrt není konec, není to ztráta perspektivy – skutečnou ztrátou perspektivy je rezignace a strach, úzkost. Proto také Jób k oné slavné větě: „By mne i zabil, což bych v něho nedoufal?“, dodává: „On sám je spasení mé. „ (13, 15–16). Právě to zaznívá také z Ježíšových slov, když nás vybízí: „Neboj se, toliko věř!“